



Foto: Lars Dahlström.

Gamla Stabergs bergsmansgård

Gamla Stabergs bergsmansgård räddades undan förfall tack vare insatser för dess bevarande redan på 1950- och 1960-talet. Sedan dess har byggnaderna och barockträdgården restaurerats och utgör idag ett gott exempel på hur en karolinsk gårdsanläggning kunde se ut. Gamla Stabergs bergsmansgård förklarades som byggnadsminne 1965.

Beskrivning

Historik

Staberg finns omnämnd som bergsmansgård redan under slutet av medeltiden. Den äldste kände ägaren är bergsmannen Hans Marqvardsson, som bodde på Staberg i början av 1500-talet. Han var bror till skalden George Stiernhielms farfarsfar.

1671 köptes Staberg av en förmögen ämbetsman och gruvexpert, Olof Simonsson Nauclerus. Han hade pengar och intresse för att ta sig an ett omfattande ombyggnadsarbete som sträckte sig till 1730-talet. Omkring sekelskiftet 1700 omdanas Staberg successivt från en medeltidsmässig gård till en modern karolinsk anläggning. Gårdsanläggningen fick formen av en långsträckt rektangel, indelad i avdelningar för kryddgård, mangård, mellangård och fägård.

1930 erhöll Vika-Hosjö hembygdsförening anläggningen som gåva från dåvarande ägaren Grycksbo AB. Nu började en lång kamp för att rädda gården och under 1950- och 1960-talen kunde omfattande restaureringsarbeten sättas in. Gamla Staberg återställdes till sitt yttre och kunde invigas 1964.

Under 1998–99 restaurerades barockträdgården tillhörande Gamla Stabergs bergsmansgård. Trädgårdsmurarna restaurerades, marken ställdes i ordning och ett 60-tal nya fruktträd av gamla sorter planterades. Syftet med restaureringen av trädgården var att förstärka Gamla Stabergs kulturvärden samt att utveckla gården som ett intressant besöksmål. Det är också meningen att man skall bygga på kunskapen om äldre trädgårdskonst i Dalarna.

Miljö

Gamla Stabergs bergsmansgård ligger intill ett område av hyttplatser. Staberg är en axiellt och symmetriskt ordnad helhetsanläggning i karolinsk barock. Den nuvarande bebyggelsen består av en manbyggnad, ett par flyglar, en dagkarlsstuga och två små pyramidtaks försedda uthus. Dessa sex timmerbyggnader bildar mangården.

Söder om denna ligger den terrasserade barockträdgården med låga terrassmurar, ruddammar, gamla fruktträd och bärbuskar. Norr om mangården utbreder sig mellangården och fägården med svagt terrasserade marknivåer och stenskoningar samt i gräset synliga husgrunder efter nu försvunna byggnader.



**Figur 1. Bergsmansgården sedd från skogsbrynet öster om gården.
Foto: Lars Dahlström.**



Figur 2. Samtliga byggnader på gården är faluröda. På bilden en av flygelbyggnaderna. Foto: Lars Dahlström.

Byggnader

Gården består av huvudbyggnad, två flygelbyggnader på västra sidan, en flygel på östra sidan samt två mindre uthus, så kallade kappar.

Ursprungligen fanns en inhägnad mellangård och en stor ekonomigård med rektangulärt grupperade byggnader, vilka nu med ett undantag är borta.

Byggnaderna är uppförda i liggande timmer och är rödfärgade med valmade tak. En av flygelbyggnaderna, museet, har tjärat planktak. Övriga tak är belagda med enkupigt lertegel.

Mangården innehåller sal, vardagsstuga, köskammare och kök. Interiören restaurerades 2018 och återfick 1700-tals prägel. Källaren har gråstensvalv.



Figur 3. Mangårdsbyggnaden till vänster, till höger en museet med tjärat planktak. Foto: Lars Dahlström.



Figur 4. Humlegård. Foto: Lars Dahlström.



Figur 5. Interiör i mangårdsbyggnaden. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Kök i mangårdsbyggnaden. Foto: Olle Lind, Länsstyrelsen i Dalarnas län.



Figur 7. Avtråde uppfört i samma stil som mangården. I fonden Nya Staberg. Foto: Lars Dahlström.



Figur 8. Mangården till vänster i bild. Foto: Lars Dahlström.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Enär Gamla Staberg bevarar egenarten av gången tids byggnadsskick och med hänsyn härtill är att anse såsom synnerligen märklig samt under beaktande av vad i övrigt i ärendet framkommit, förklarar Riksantikvariens jämlikt 1§ lagen den 9 december 1960 om byggnadsminnen Gamla Staberg på fastigheten Staberg 1:5 i Vika socken för byggnadsminne.

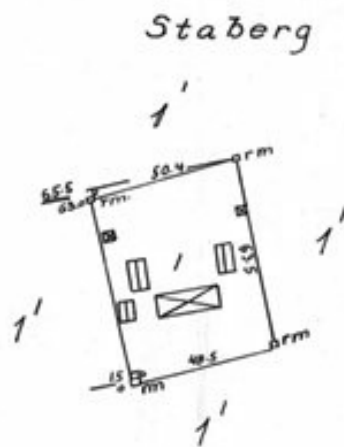
Skyddsbestämmelser

1. Byggnaden må ej utan riksantikvariens samtycke flyttas, rivas eller eljest till sitt yttre ombyggas eller förändras.
2. Byggnaden må ej utan riksantikvariens samtycke till sitt inre ombyggas eller genomgripande repareras.
3. Till byggnaderna hörande markområde, vilket närmare angivits på en till detta ärende hörande karta må ej utan riksantikvariens samtycke ytterligare bebyggas eller bli föremål för annan väsentlig förändring.
4. Ägaren skall ägna de ovan nämnda byggnaderna för deras bestånd erforderligt underhåll.

Karta
över ett område
beläget å fastigheten

STABERG 1¹

i Vika socken av Kopparbergs län
upprättad vid avstyckning av år 1930 av
E Selander
t. f. distriktslantmätare.



Skala 1:2000

Figur 9. Byggnadsminnets skyddsområde markerat med svar linje. Ur beslut 1965.01.27.

Administrativa fakta

Kommun: Falun

Fastighetsbeteckning: Staberg 1:5

Byggnadsminnesförklaring: 1965.01.27

Tillgänglighet: Öppet för allmänheten

[Byggnadsminnesförklaring Gamla Staberg beslut 1965.01.27](#)
[Gamla Staberg i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)